

Utbildningsutskottets betänkande

1984/85: 31

om lärarutbildning för grundskolan m. m. (prop. 1984/85: 122)

Propositionen

Regeringen har i proposition 1984/85: 122 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att den 1 juli 1988 inrätta en allmän utbildningslinje, grundskollärlinjen, med dels en inriktning mot undervisning i tidigare årskurser om 140 poäng, dels en inriktning mot undervisning i senare årskurser om 140/160/180 poäng,

2. bemyndiga regeringen att avveckla nuvarande lågstadielärlinjen och mellanstadielärlinjen fr. o. m. budgetåret 1988/89,

3. bemyndiga regeringen att förlänga idrottslärlinjen till 120 poäng tidigast den 1 juli 1986.

Motionerna

1984/85: 2892 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen framhållits om behovet av goda ämneskunskaper,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildning i engelska för lärare med inriktning mot tidigare årskurser,

3. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att utbildningen för lärare med inriktning mot senare årskurser bör avse årskurserna 5 t. o. m. 9,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att undervisningen såväl i lärarutbildningen som i grundskolan bör utgå ifrån kunskaper i klart definierbara ämnen.

5. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att utbildningen för lärare med inriktning mot senare årskurser bör omfatta 180 poäng även för specialiseringar mot naturorienterande och samhällsorienterande ämnesområden,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om treårig gymnasieutbildning som behörighetskrav för lärarutbildningen,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en flerårig planering för kompletteringsutbildning av redan verksamma ämneslärare,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om möjligheterna att erhålla behörighet att undervisa i gymnasieskolan.

1984/85: 2968 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag att inrätta en allmän utbildningslinje, grundskollärlinjen.

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en allmän utbildningslinje, klasslärlinjen, enligt de i motionen angivna riktlinjerna.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av kompetensgivande vidareutbildning.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förkunskapskrav till klasslärlinjen.

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om betygsättningen inom lärarutbildningarna.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om praktikorganisationen.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om dimensionering och lokalisering av lärarutbildningen.

1984/85: 2969 av Börje Stensson (fp) och Lars Ernestam (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättandet av ett TEMA om barns villkor i samhället vid universitetet i Linköping.

1984/85: 2970 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om undervisningen och kunskapsinhämtandet i skolan som grund för det fortsatta planeringsarbetet av den nya grundskollärlinjen.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om tidigt praktikavsnitt i den nya lärarutbildningen.

3. att riksdagen med ändring i regeringens proposition 1984/85: 122 beslutar inrätta en allmän utbildningslinje, grundskollärlinjen, med dels en inriktning mot undervisning i tidigare årskurser om 160 poäng, dels en inriktning mot undervisning i senare årskurser om 160/180/180 poäng.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en reguljär utbildning för tekniklärare.

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om en plan för fortbildningsbehovets täckande med anledning av den nya lärarutbildningen.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om specifikation av den komplettering som krävs för forskarutbildning.

7. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till konkret utformning av den nya lärarutbildningens inriktning och innehåll.

1984/85:2971 av Nils Svensson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att anordna vidareutbildning av forskollärare vid Malmö lärarhögskola.

1984/85:2972 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen avslår hemställan i proposition 1984/85: 122,
2. att riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om en ny lärarutbildning i enlighet med följande riktlinjer:

a) den framtida lärarutbildningen skall uppdelas i två utbildningar, en klasslärarlinje på 140 poäng omfattande årskurserna 1 t.o.m. 6 och en ämneslärarlinje på 160–180 poäng omfattande årskurserna 7 t.o.m. 9 i grundskolan samt gymnasieskolan,

b) ämneslärarlinjen skall ha två inriktningar, en mot grundskolans högstadium och en mot gymnasiet,

c) inriktningen mot grundskolans högstadium skall omfatta antingen 40 + 40 + 60 poäng + 40 poäng praktisk-pedagogisk utbildning *eller* 40 + 40 + 40 poäng + 40 poäng praktisk-pedagogisk utbildning,

d) den inriktning som riktar sig mot gymnasiet skall omfatta två ämnen (60 + 80 poäng + 40 poäng praktisk-pedagogisk utbildning),

e) tre årskurser i gymnasiet skall vara behörighetskrav för både klasslärarlinjen och ämneslärarlinjen,

f) en plan bör utarbetas för att inom en femårsperiod erbjuda behörighetsgivande utbildning till de lärare som i dag är verksamma inom skolan och som har en ofullständig utbildning,

g) en tregradig betygsskala i lärarutbildningen bör finnas kvar.

1984/85:2973 av Börje Stensson (fp) och Lars Ernestam (fp) vari yrkas att riksdagen i samband med behandlingen av propositionen om lärarutbildning för grundskolan som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen under punkterna a–f anförts om behov för utbildning i ekologi, natur- och miljövård m. m.

1984/85:2974 av Stig Josefson (c) och Agne Hansson (c) vari yrkas

1. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att utbildningen för lärare med inriktning mot senare årskurser bör omfatta 180 poäng även för specialiseringar mot det samhällsorienterande ämnesområdet,

2. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att inrätta en obligatorisk vidareutbildning omfattande 20 poäng för det ämne i det samhällsorienterande blocket där ämnesfördjupningen är mindre än 40 poäng.

1984/85:2975 av Rune Rydén m. fl. (m, c, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om antagningen till lärarutbildning fr. o. m. läsåret 1988/89.

Utskottet

Vissa utgångspunkter

Den nuvarande utbildningen av låg- och mellanstadielärare grundar sig på beslut av 1967 års riksdag med anledning av förslag av 1960 års lärarutbildningssakkunniga (prop. 1967: 4, SU 1967: 51, rskr. 1967: 143). Samma grund har också den för grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen gemensamma utbildningen av lärare i teoretiska ämnen, dvs. ämneslärarutbildningen. Lågstadielärlinjen omfattar 100 poäng och mellanstadielärlinjen 120 poäng. De tre ämneslärlinjerna, nämligen den historisk-samhällsvetenskapliga, den matematisk-naturvetenskapliga och den språkvetenskapliga, omfattar var och en 160 poäng.

Utbildning för undervisning i praktisk-estetiska ämnen i grundskolan ges på särskilda utbildningslinjer såsom bildlärlinjen (120 poäng), idrottslärlinjen (80 poäng) och musklärlinjen (160 poäng). På grundval av förslag från lärarutbildningskommittén beslutade riksdagen år 1975 (prop. 1975: 24, UbU 1975: 14, rskr. 1975: 159) om försöksverksamhet med tvåämnesutbildning. En sådan försöksverksamhet, som innebär att utbildning i praktisk-estetiskt ämne kan kombineras med utbildning i vissa teoretiska ämnen, har pågått sedan år 1977. Även låg- och mellanstadielärlinjerna innehåller viss utbildning i bild- och formarbete, idrott och musik.

På grundval av förslag från 1974 års lärarutbildningsutredning i betänkandet (SOU 1978: 86) Lärare för skola i utveckling föreslås nu i proposition 1984/85: 122 en ny lärarutbildning för grundskolan. Lärarutbildningen för undervisning i grundutbildning för vuxna (grundvux) och i svenska som andraspråk behandlas också i propositionen. Även idrottslärlarutbildningen samt vissa frågor om slöjdlärlarutbildningen tas upp. Frågor som rör utbildningen av lärare för gymnasieskolan och för vuxenutbildningen i övrigt berörs endast i den utsträckning de har samband med lärarutbildningen för grundskolan.

När den nuvarande strukturen för lärarutbildningen i grundskolan lades fast år 1967 var grundskolan genomförd i ca 85 % av landets kommuner. Därefter har två genomgripande revisioner gjorts av läroplanen för grundskolan, nämligen genom 1969 års läroplan (Lgr 69) och 1980 års läroplan (Lgr 80). I Lgr 80 anges för varje stadium och inte som tidigare för varje årskurs antalet veckotimmar per ämne och kursplanernas huvudmoment. Vidare betonas starkare än i tidigare läroplan att de grundläggande basfärdigheterna att läsa, skriva och räkna måste tränas under alla stadier. Vikten av satsning på svenska språket och litteraturen samt på naturvetenskap och teknik framhålls även.

Såvitt gäller *grundskolans organisation* är läget i huvudsak följande. Enligt statistiska centralbyråns (SCB) skolregister (april 1985) finns det

sammanlagt närmare 5 000 skolor (skolanläggningar) med grundskola. Skolor som omfattar låg-, mellan- och högstadium utgör härav 10 procent (491), låg- och mellanstadieskolor 61 procent (2940), mellan- och högstadieskolor 2 procent (108), högstadieskolor 10 procent (475), lågstadieskolor 13 procent (629) och övriga skolor 4 procent. Enligt uppgifter från SCB om elever och klasser i grundskolan gick i september 1984 drygt 20 procent av grundskolans elever i skola som omfattar låg-, mellan- och högstadium, närmare 50 procent i låg- och mellanstadieskola, 5 procent i mellan- och högstadieskola, 18 procent i högstadieskola, 5 procent i lågstadieskola samt 2 procent i övriga skolor.

Med anledning av proposition 1984/85: 122 om lärarutbildning för grundskolan m. m. har väckts nio motioner, vilka innehåller 37 yrkanden. Utskottet behandlar i det följande regeringsförslagen och de olika motionsyrkandena och tar först upp frågan om linjeorganisation för utbildningen.

Lärarutbildningens linjeorganisation

Föredragande statsrådet föreslår att en ny lärarutbildning för grundskolan organiseras inom ramen för en gemensam allmän utbildningslinje, *grundskollärlinjen*, med två skilda inriktningar, en för *undervisning i tidigare årskurser* eller årskurserna 1 t. o. m. 7 och en för *undervisning i senare årskurser* eller årskurserna 3 t. o. m. 9.

Lärarutbildningen för grundskolans tidigare årskurser bör enligt propositionen omfatta 140 poäng och innehålla fördjupade studier i antingen matematik och naturorienterande ämnen eller svenska och samhällsorienterande ämnen.

Inom grundskollärlinjens inriktning mot senare årskurser bör det finnas möjligheter till fyra specialiseringar i skilda ämnen eller ämnesområden. En bör avse utbildning i samhällsorienterande ämnen, en annan utbildning i naturorienterande ämnen med eller utan matematik. Dessa utbildningar föreslår föredragande statsrådet skall omfatta 160 poäng. En tredje specialisering bör avse svenska och två främmande språk. Denna utbildning föreslås omfatta 180 poäng. En fjärde specialisering bör avse praktisk-estetiskt ämne i förening med svenska eller ett främmande språk eller matematik. Denna utbildning bör omfatta 140, 160 eller 180 poäng.

Utbildning för undervisning i grundvux och i svenska som andraspråk föreslås anordnad inom den nya linjens ram.

I motionerna 1984/85: 2968 (m) yrkande 1 och 1984/85: 2972 (fp) yrkande 1 föreslås avslag på regeringens förslag att inrätta en allmän utbildningslinje, grundskollärlinjen. Motionärerna menar att praktiskt taget alla elever i dag går vidare från högstadiet till gymnasieskolan och att vi därmed i realiteten har fått en skola som omfattar inte nio årskurser utan

elva eller tolv. Detta förhållande måste enligt motionärernas uppfattning ligga till grund för utformningen av den framtida lärarutbildningen och linjesystemet för denna. Det samband som numera finns mellan högstadiet och gymnasieskolan får inte brytas. I stället måste, menar motionärerna, övergången mellan årskurserna 9 (grundskolans högstadium) och 10 (gymnasieskolan) underlättas. En ny lärarutbildning för grundskolan och gymnasieskolan bör utformas inom ramen för två allmänna utbildningslinjer, dels en klasslärarlinje för undervisning i grundskolans tidigare årskurser, dels en ämneslärarlinje för undervisning i grundskolans senare årskurser och i gymnasieskolan.

Enligt utskottets uppfattning är det i detta sammanhang nödvändigt att se grundskolan som en helhet och låta den få framträda som en skola utformad efter sina egna villkor. Visserligen närmar sig andelen elever i en årskull som från grundskolan övergår till gymnasieskolan 100 %, men kvar står ändå att grundskolan är en obligatorisk skola för alla till skillnad från gymnasieskolan som är en frivillig påbyggnad. Grundskolan har alltmer inriktats mot att hålla eleverna samlade i odifferentierade klasser, medan i gymnasieskolan med dess många studievägar med skilda inriktningar (linjer och specialkurser) gruppering av eleverna mera sker efter intresse och fallenhet. Inriktningen mot en sammanhållning av klasserna under de första nio skolåren har gradvis förstärkts sedan grundskolan infördes och har medfört en delvis ändrad syn på undervisningen på högstadiet. En organisatoriskt sammanhållen lärarutbildning för låg-, mellan- och högstadierna främjar denna inriktning, medan en linjedelad lärarutbildningsorganisation bidrar till att bibehålla den nuvarande skillnaden i pedagogiskt synsätt mellan främst mellanstadiet och högstadiets lärare.

Vad som nu har anförts strider enligt utskottets mening inte mot strävandena att åstadkomma samverkan mellan förskolan och grundskolan och mellan grundskolan och gymnasieskolan.

Utskottet föreslår att regeringen får bemyndigande att dels inrätta en allmän utbildningslinje, grundskollärarlinjen, dels avveckla nuvarande lågstadielärarlinje och mellanstadielärarlinje fr. o. m. budgetåret 1988/89. Motionerna 1984/85: 2968 yrkande 1 och 1984/85: 2972 yrkande 1 avstyrks.

Till frågan om utbildningarnas längd och årskursspännvidden när det gäller lärarnas arbetsområde återkommer utskottet i det följande.

Utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser

Utbildningen skall som tidigare redovisats omfatta 140 poäng och rymma två fördjupningsalternativ jämte grundläggande utbildning i de ämnen som finns på lågstadiet (svenska, matematik och orienteringsämnen). I utbildningen av lärare för grundskolans tidigare årskurser bör enligt propositionen något av ämnena bild, idrott och musik också ingå. Även viss utbildning i engelska skall ingå i denna lärarutbildning.

I motion 1984/85: 2968 (m) yrkande 2 anförs att utbildningen på den av motionärerna föreslagna klasslärarlinjen bör ge de blivande klasslärarna goda kunskaper i bl. a. läsinlärn timers och matematikundervisningens metodik samt i specialpedagogik. Utbildningen av klasslärarna bör enligt motionärerna få två inriktningar, en för undervisning företrädesvis på lågstadiet (i denna inriktning anses även böra ingå moment som är gemensamma med förskollärarutbildningen) och en för undervisning företrädesvis på mellanstadiet. Enligt samma motion bör mellanstadielärarna genom en kompetensgivande påbyggnadsutbildning kunna skaffa sig behörighet att undervisa i viss omfattning på högstadiet. I motion 1984/85: 2972 (fp) yrkande 2 a i denna del föreslås att lärarutbildningen på en av motionärerna föreslagna klasslärarlinje skall knyta an till läroplanens stadiuppb yggnad och omfatta årskurserna 1–6. Det anses viktigt att utbildningen får erforderlig bredd när det gäller nybörjarundervisningen på lågstadiet.

Utskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden om utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser anföra följande.

Grundskolans huvuduppgift är att ge eleven goda kunskaper och färdigheter. Elevernas kunskaper skall fördjupas fortlöpande under de nio skolåren (prop. s. 9). Utbildningen av lärare för grundskolans tidigare årskurser bör som föreslås i propositionen rymma två *fördjupningsalternativ* som omfattar antingen *matematik och naturorienterade ämnen eller svenska och samhällsorienterade ämnen*. Den blivande läraren bör få en sådan utbildning att han eller hon kan svara för undervisningen i svenska och matematik samt undervisningen inom hela orienteringsblocket i grundskolans första årskurser (åtminstone årskurserna 1–3). Fördjupningsalternativen är viktiga framför allt för undervisningen i årskurserna därefter.

Den nya utbildningen innebär självfallet inte att varje lärare alltid kommer att följa en klass under en lång följd av år. Däremot skapas möjlighet här till. Det nya är att utbildningen totalt sett ger kompetens för undervisning i ett stort antal årskurser. Syftet med att lärare skall kunna överskrida stadiegränsen efter årskurs 6 är att främja kontinuiteten i arbetet på mellan- och högstadierna. Det är enligt utskottets mening viktigt att en lärare för grundskolans tidigare årskurser i den utsträckning som det är möjligt får kunskaper om ämnesinnehåll och metodik för årskurs 7 i vad gäller de aktuella fördjupningsämnena.

Utskottet föreslår med hänvisning till vad som anförts att riksdagen avslår motionerna 1984/85:2968 yrkande 2 och 1984/85:2972 yrkade 2 a i denna del.

Enligt motion 1984/85: 2892 (c) yrkande 2 bör lärarna för de tidigare årskurserna få sådana *kunskaper i engelska* att de klarar av undervisningen i ämnet i grundskolans tidigare årskurser.

Utskottet delar uppfattningen i motionen. Genom att en så stor andel av dagens skolor omfattar endast låg- och mellanstadium, måste lärarna för de tidigare årskurserna ha kompetens att undervisa i engelska i årskurserna

1–6. Den i motionen aktualiserade frågan bör tas upp i det kommande arbetet med utbildningsplan inom universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I motion 1984/85: 2970 (vpk) yrkade 3 i denna del föreslås *förlängning av lärarutbildningen för de tidigare årskurserna till 160 poäng*.

Utskottet erinrar om att regeringens förslag till lärarutbildning för grundskolans tidigare årskurser innebär en förlängning av nuvarande utbildningstid för klasslärare med 40 poäng jämfört med nuvarande lågstadielärarutbildning och med 20 poäng jämfört med tidigare mellanstadielärarutbildning. Med hänvisning härtill avstyrks motion 1984/85: 2970 yrkande 3 i denna del.

Utskottet föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2892 yrkande 2, med anledning av proposition 1984/85: 122 och med avslag på motionerna 1984/85: 2968 yrkande 2 och 1984/85: 2970 yrkande 3 i denna del och 1984/85: 2972 yrkande 2 a i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser.

Utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser

Som tidigare redovisats skall det enligt förslaget finnas två inriktningar av grundskollärlärlinjen. Föredragande statsrådet föreslår att blivande lärare inom den ena inriktningen skall utbildas för årskurserna 1–7 och att blivande lärare inom den andra inriktningen skall få utbildning för årskurserna 3–9. Båda lärarkategorierna kan härmed tjänstgöra i årskurserna 3 t. o. m. 7.

När det gäller lärarna för grundskolans senare årskurser framförs i motion 1984/85: 2892 (c) yrkande 3 tveksamhet till den stora *spännvidden från årskurs 3 till årskurs 9* i deras arbetsområde. Motionärerna anser att antalet årskurser som lärarna skall kunna undervisa i bör begränsas. Enligt motionärerna är det fråga om ämneslärare om än med bredare kompetens. De föreslår därför att utbildningen av lärare för de senare årskurserna skall avse enbart årskurserna 5–9.

Utskottet anser för sin del att en rimlig avgränsning av arbetsområdet för ifrågavarande lärare är årskurserna 4–9. Utskottet föreslår att regeringsförslaget i vad gäller årskursspännvidden hos lärarna för grundskolans senare årskurser ändras på angivet sätt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Båda lärarkategorierna kan då inom ramen för sin kompetens tjänstgöra i årskurserna 4 t. o. m. 7.

Föredragande statsrådet anför att det inom inriktningen mot senare årskurser bör finnas möjligheter till *specialisering i skilda ämnen eller ämnesområden*. Som tidigare redovisats bör enligt propositionen en specialisering avse utbildning i samhällsorienterande ämnen, en annan utbildning i naturorienterande ämnen med eller utan matematik. Dessa speciali-

seringar föreslås omfatta 160 poäng. En tredje specialisering bör avse svenska och två främmande språk samt omfatta 180 poäng. En fjärde specialisering bör avse praktisk-estetiskt ämne i förening med svenska eller ett främmande språk eller matematik. Denna specialisering bör omfatta 140, 160 eller 180 poäng beroende på vilka ämnen som ingår i kombinationen.

Den del av utbildningen som benämns praktisk-pedagogisk utbildning beräknas omfatta ungefär 40 poäng av utbildningen.

För undervisning i *samhällsorienterande ämnen*, dvs. i geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap, bör utbildningen enligt propositionen läggas upp så att ämnesstudierna om 120 poäng ger kompetens för samtliga ämnen. En sådan grundläggande kompetens bör kunna ges inom ramen för ca 20 poäng i vart och ett av två av de nu nämnda ämnena och ca 40 poäng i vart och ett av de två övriga (prop. s. 15). Specialiseringen i *naturorienterande ämnen* omfattar enligt propositionen två alternativ, nämligen A: 40 poäng biologi + 20 poäng fysik + 40 poäng kemi + 20 poäng fördjupning i bl. a. teknik och B: 20 poäng i två av ämnena biologi, fysik, kemi och matematik samt 40 poäng i två av dem (prop. s. 16).

Sammantaget omfattar var och en av utbildningarna med nämnda specialiseringar (samhällsorienterande ämnen resp. naturorienterande ämnen) 160 poäng, dvs. 120 poäng ämnesstudier och 40 poäng praktisk-pedagogisk utbildning.

Frågor om ämnesutbildningens längd totalt och för de enskilda ämnena för grundskolans lärare för senare årskurser i dessa specialiseringar tas upp i fyra motioner.

Enligt motion 1984/85: 2892 (c) yrkande 5 bör utbildningen omfatta 180 poäng inte bara för specialiseringen i svenska (60 poäng) och två främmande språk (40 + 40 poäng) utan även för specialiseringarna i naturorienterande ämnen med eller utan matematik samt i samhällsorienterande ämnen. Likartad uppfattning hävdas i motion 1984/85: 2974 (c) yrkande 1. Jämfört med nuvarande ämneslärarutbildning där ämnesstudierna omfattar endast tre ämnen inom ramen för 120 poäng innebär enligt motionerna regeringsförslaget en kunskapsmässig försvagning som inte kan accepteras. Den i propositionen föreslagna anordningen av ämnesstudierna kräver rimligen att mer tid ställs till förfogande för denna del av utbildningen. Även i motion 1984/85: 2970 (vpk) yrkandena 3 i denna del samt 4 krävs en utökning av studietiden till 180 poäng, bl. a. för ökade ämnesstudier och utrymme för utbildning i teknik, bl. a. datateknik. Utökningen av studietiden med 20 poäng avser i denna motion även specialiseringen i praktisk-estetiskt ämne i förening med annat ämne.

Ett annat synsätt när det gäller lärarrollen, ämnenas antal för den enskilda läraren och ämnesstudiernas omfattning redovisas i motion 1984/85: 2972 (fp) yrkande 2 a och 2 b i motsvarande delar och yrkande 2 c. Ämneslärarlinjen föreslås få två inriktningar, en för grundskolans högsta-

dium och en för gymnasieskolan. Ämnesutbildningen för de lärare som i första hand skall arbeta på högstadiet anses böra rymma två alternativ. Det ena bör omfatta tre ämnen, två om 40 poäng och ett om 60 poäng, det andra tre ämnen om var och ett 40 poäng. Motionärerna anser att tre undervisningsämnen är tillräckligt många för en lärare för grundskolans senare årskurser och att det väsentliga är att läraren har ett gott ämneskunnande i dessa tre ämnen. Den hårda läsningen av ämneskombinationerna för samhällsorienterande resp. naturorienterande ämnen anses inte helt bra. Behovet av utbildning i ekologi, naturresurshushållning och miljövård framhålls i motion 1984/85: 2973 i denna del.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

För att en lärare skall kunna göra ett bra arbete krävs förutom pedagogiskt handlag goda ämneskunskaper samt goda metodiska kunskaper, anpassade till ämnets årskursnivå och elevernas utvecklingsnivå. En pedagogiskt och metodiskt skicklig lärare är bättre om han har goda ämneskunskaper. Utskottet gör den bedömningen att lärarutbildningen i samhällsorienterande ämnen resp. naturorienterande ämnen bör omfatta *180 poäng*. Det möjliggör att ämnesstudierna i tre av de fyra berörda ämnena för var och ett omfattar 40 poäng, medan de i det fjärde ämnet omfattar 20 poäng. Den kommande planeringen av ämnesstudierna bör emellertid inte nu läsas genom att man exakt anger poängtal för varje ämne. Bl. a. måste beaktas de samordningsvinster som kan göras genom en systematisk studiegång, där ämnen och moment kommer i en logisk ordning och dubblering undviks. Utskottet vill stryka under att utbildningen på linjen, som utgör en sammanhållen yrkesutbildning, skall vara inriktad på att ge blivande lärare grundläggande kunskaper utifrån vilka läraren under sin verksamma tid kan förnya och variera sin undervisning (prop. s. 11).

Vad utskottet här har anfört om utbildningstidens längd för vissa lärare bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

När det gäller *ämneskombinationer* anser utskottet att man i planeringsarbetet bör pröva möjligheten till ytterligare ämneskombinationer. En självklar utgångspunkt vid dessa överväganden måste vara att nyssnämnda sammanhållna ämnesgrupper skall finnas. Det som kan övervägas är om man i studiegången kan byta ut studier i vissa ämnen mot alternativa ämnesstudier. Enligt utskottets mening bör regeringen återkomma till riksdagen i frågan. Vad utskottet här anfört om lärares ämneskombinationer bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Den i motion 1984/85: 2970 aktualiserade frågan om utbildning av lärare i teknik inkl. datateknik får liksom andra hithörande utbildningsfrågor förutsättas bli behandlad i det kommande arbetet med utbildningsplan inom UHÄ. Detsamma gäller den i motion 1984/85: 2973 berörda frågan om utbildning i ekologi och natur- och miljövård. Lgr 80 bör därvid vara utgångspunkt för arbetet.

Utskottet har inte något att erinra mot vad som i propositionen anförts

om utbildningstidens längd m.m. för specialiseringen i svenska och två främmande språk och specialiseringen i praktisk-estetiskt ämne i förening med annat ämne.

Utskottet föreslår sammanfattningsvis att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2892 yrkande 5 och 1984/85: 2974 yrkande 1, med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 3 och 1984/85: 2970 yrkande 3 i denna del och med avslag på motionerna 1984/85: 2970 yrkande 4, 1984/85: 2972 yrkandena 2 a och 2 b i motsvarande delar och 2 c och 1984/85: 2973 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser.

Läroplan för svenska som andra språk och lärarutbildning för grundutbildning för vuxna

Utskottet har inte något att erinra mot vad som i propositionen har anförts om att svenska som andraspråk bör kunna ingå i utbildningen av lärare för såväl tidigare som senare årskurser. Utskottet har heller ingen erinran mot förslaget om utbildning av lärare för grundvux..

Kunskaper i de enskilda skolämnena m. m.

Enligt propositionen är det nödvändigt att lärarna fortlöpande följer elevernas kunskaps- och färdighetsutveckling. Utveckling av förmågan att tala, läsa, skriva och räkna är central i skolarbetet och dessa färdigheter måste tränas i många ämnen. Regering och riksdag har under innevarande riksmöte understrukt vikten av att ökad uppmärksamhet ägnas åt dessa frågor (prop. 1984/85: 100, s. 8–16, UbU 1984/85: 16 s. 9 f., rskr. 1984/85: 234).

I propositionen (s. 11) behandlas frågan om relationen mellan ämnesstudier och den mer direkt yrkesinriktade delen av lärarutbildningen. Varje lärare bör enligt propositionen få en allsidig och grundlig teoretisk skolning i de ämnen som han eller hon skall undervisa i. Den ämnesteoretiska utbildningen skall inte begränsas till det som undervisningen i skolan skall handla om. Den skall ge läraren grundläggande kunskaper utifrån vilka läraren under sin verksamma tid kan förnya och variera sin undervisning. Samtidigt med ämnesstudier behöver läraren utbildas i didaktik, dvs. i frågor kring val av stoff i undervisningen samt hur stoffet görs begripligt för eleven och sätts in i ett sammanhang som eleven förstår och har erfarenhet av.

Frågan om *kunskaper i de enskilda skolämnena* tas också upp i propositionen. Läroplansbeslutet beträffande orienteringsämnena är enligt föredragande statsrådets mening av särskild betydelse när det gäller att utfor-

ma en ny lärarutbildning (prop. s. 5–6). Läroplanen bygger enligt föredragande statsrådet på att samhällsorienterande resp. naturorienterande ämnen hålls samman för att underlätta s. k. samlad undervisning. En lärarutbildning som bygger på sådana grupper av närbesläktade ämnen innebär självfallet inte att de traditionella ämnena har förlorat sin betydelse. Uppdelningen i olika ämnen har enligt föredragande statsrådets mening stort värde för att förse eleverna med en grundläggande struktur för kunskaperna. Inte minst inom lärarutbildningen är de traditionella ämnena viktiga med hänsyn till behovet av att följa den vetenskapliga utvecklingen och av att som lärare ta i anspråk personer som har förankring i denna utveckling. Det får således varken inom skolan eller i lärarutbildningen vara frågan om ett "antingen eller" utan det måste vara ett "både och" när det gäller ämnesövergripande resp. ämnesanknutna inslag.

Sistnämnda fråga tas upp i motion 1984/85: 2892 (c) yrkande 4. Det är enligt motionärerna viktigt att resonemangen i Lgr 80 inte leder till att de båda grupperna av orienteringsämnen läggs samman till blockämnena. Motionärerna menar att det är väsentligt att låta kunskapsinhämtandet utgå från klart definierbara ämnen, såväl i lärarutbildningen som i grundskolan. Utifrån detta bör man sträva mot ett ämnesövergripande arbetssätt som ger eleverna goda möjligheter att själva bilda sig en uppfattning om de många gånger komplicerade sammanhangen. Det är viktigt att den blivande läraren tränas i att i samarbete med andra behandla frågor som med fördel kan belysas inom ämnesövergripande arbetsområden.

Utskottet vill för sin del ta fasta på vad föredragande statsrådet har anfört i frågan, nämligen att förslaget i propositionen självfallet inte innebär att de traditionella ämnena har förlorat sin betydelse. Enligt utskottets mening bör lärarutbildningen utformas så att den ger fasta kunskaper i de enskilda ämnena som förekommer på grundskolans läroplan. Endast med utgångspunkt i en sådan kunskapsbas kan läraren med framgång bedriva sådan ämnessamverkan som går under beteckningen samlad undervisning. Det är ett krävande arbete, som förutom goda ämneskunskaper förutsätter att läraren får utbildning i didaktik och insikt i hur man i undervisningen skall kunna främja en ökad samverkan över de traditionella ämnesgränserna. Kunskapsinhämtandet bör utgå från klart definierbara ämnen på ett sådant sätt att de blivande lärarna behärskar både de enskilda ämnena och de områden där ämnessamverkan kan förekomma samt olika sätt att välja stoff och sammanhang för en sådan samverkan.

Vad utskottet här har anfört bör riksdagen med anledning av proposition 1984/85: 122 och motion 1984/85: 2892 yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna.

I motion 1984/85: 2970 (vpk) yrkande 6 anføres att kompletterande studier kommer att fordras för de lärare, som önskar skaffa sig *särskild behörighet till forskarutbildning* i de olika ämnena. Enligt motionärerna bör det vara

möjligt att specificera den komplettering, som kommer att krävas i de olika lärarutbildningsämnena för att få särskild behörighet för forskarutbildning.

Utskottet vill erinra om att studerande som genomgått allmän utbildningslinje har rätt att enligt 7 kap. 9 § högskoleförordningen få tillgodoräkna sig utbildningen på linjen för fortsatt utbildning, t. ex. forskarutbildning. För att uppnå särskild behörighet till forskarutbildning kommer kompletterande studier att behövas. De medel som finns för s.k. överbryggande kurser är avsedda att bidra till att sådana möjligheter skapas. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 1984/85: 2970 yrkande 6.

Föredragande statsrådet finner det motiverat med en mera preciserad styrning av lärarutbildningen jämfört med många andra utbildningar i högskolan. De instrument som används för att styra lärarutbildningen skall bl. a. bidra till att säkerställa kvaliteten och jämförbarheten i utbildningen på olika orter i landet. Ett styrinstrument är *utbildningsplanen*. I den skall anges syftet med utbildningslinjen och det huvudsakliga innehållet i denna. Planen skall fastställas av UHÄ.

Enligt motion 1984/85: 2892 (c) yrkande 1 är det av vikt att UHÄ slår vakt om behovet av fasta ämneskunskaper i utbildningsplanerna för lärarutbildning. I motion 1984/85: 2970 (vpk) yrkande 1 anfördes att det inte är rimligt att koncentrera basfärdighetsbegreppet till ting som läsning, skrivning och räkning. Under de nio år barnen vistas i skolan bör det vara möjligt att förmedla kunskaper och färdigheter i betydligt rikare omfattning än vad som nu är fallet. Kvaliteten i skolarbetet bör enligt motionärerna höjas avsevärt. Vetandet skall utökas.

Utskottet hänvisar först till vad som i det föregående har anförts om utbildningsplanen som styrinstrument för lärarutbildningen. Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning i denna del. När det gäller kunskaper och färdigheter erinrar utskottet om att den ämnesteoretiska delen av lärarutbildningen inte skall begränsas till det som undervisningen i skolan skall handla om. Lärarutbildningen skall ge läraren grundläggande kunskaper utifrån vilka läraren under sin verksamma tid kan förnya och variera sin undervisning. Utskottet vill dessutom framhålla följande. I skolans läroplan är vad som i den sägs om de allmänna målen för skolarbetet centralt. I målen ingår uppgiften att ge eleverna goda kunskaper och färdigheter samt att främja den personliga och sociala utveckling hos de unga, som samhället vill stimulera genom verksamheten i skolan. Det är viktigt att det inom lärarutbildningen ges tillräckligt utrymme för utbildning i alla delar av skolans arbete. Detta bör komma till uttryck i utbildningsplanen.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 1 och 1984/85: 2970 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför om utbildningsplanen för lärarutbildningen.

Lärarutbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen

Önskemål om s. k. dubbel behörighet får enligt föredragande statsrådets mening inte vara styrande för utformningen av lärarutbildningen för grundskolan. Om en grundskollärarutbildning kan användas också för gymnasieskolan och vuxenutbildningen är det självfallet en fördel både för de utbildade och från vissa skolorganisatoriska utgångspunkter. Det kan också enligt statsrådet vara en fördel när det gäller att organisera lärarutbildningen.

Av propositionen framgår att utbildning av lärare för gymnasieskolan och viss vuxenutbildning liksom hittills kommer att äga rum inom bl. a. ämneslärarlinjernas ram. Det förhållandet att ämneslärarutbildningen i den nya ordningen kommer att vara avsedd enbart för gymnasieskolans och vuxenutbildningens behov medför att utbildningen kan utformas från delvis nya utgångspunkter. Ämneskombinationerna i utbildningen bör enligt föredragande statsrådet ses över mot bakgrund av att hänsyn inte längre behöver tas till att behörighet för tjänst i grundskolan skall uppnås. Samtidigt måste de faktiska möjligheterna att låta utbildningen för grundskollärarlinjen ge kompetens att undervisa också i gymnasieskolan och vuxenutbildningen bedömas från ämne till ämne. SÖ och UHÄ skall få i uppdrag att göra en sådan översyn.

I motion 1984/85: 2892 (c) yrkande 8 framhålls värdet av att det finns dels i gymnasieskolan lärare med erfarenhet från grundskolan, dels i grundskolan lärare med erfarenhet från gymnasieskolan. Det är därför angeläget att utbildningen av lärare för de bägge skolformerna planeras så att inga onödiga hinder skapas för den som vill ha dubbel behörighet och att erforderliga kompletteringsmöjligheter finns. Enligt motion 1984/85: 2972 (fp) yrkandena 2 a och 2 b i motsvarande delar samt 2 d bör en framtida ämnesutbildning för gymnasieskolans lärare omfatta två ämnen om 60 resp. 80 poäng. För lärare i svenska skall behörighetskravet alltid vara 80 poäng i ämnet. Utbildningen för gymnasieskolans lärare skall ge behörighet för att också undervisa på grundskolans högstadium.

Utskottet anser att det är angeläget att utbildningen av lärare för grundskolan och gymnasieskolan planeras så, att hinder inte skapas för den som vill ha dubbel behörighet. Utbildningen av lärare i t. ex. språk torde inte innebära något problem i nu berört hänseende. I övrigt hänvisar utskottet till 7 kap. 9 § högskoleförordningen om tillgodoräkning av viss högskoleutbildning för annan högskoleutbildning. Vad gäller yrkandena i motion 1984/85: 2972 anser utskottet att UHÄ:s och SÖ:s nyssnämnda utbildningsöversyn bör avvaktas. Först när den är färdig kan ställning tas till de i motionen upptagna frågorna om utbildningstidens längd för ifrågavarande lärare.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2892 yrkande 8, med anledning av proposition 1984/85: 122 och med avslag på

motion 1984/85:2972 yrkandena 2 a och 2 b i motsvarande delar samt 2 d som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om den framtida utbildningen av lärare för gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Behörighetskrav för tillträde till den nya lärarutbildningen

Enligt föredragande statsrådet blir behörighetskraven för tillträde till den nya grundskollärlinjen av väsentlig betydelse för att den avsedda förstärkningen av utbildningens kvalitet skall uppnås. Statsrådet framhåller att hon ser det som naturligt att i vissa nyckelämnena, bl. a. ämnet svenska, kräva förkunskaper motsvarande tre årskurser i gymnasieskolan även avseende lärarutbildningen för tidigare årskurser.

I tre motioner tas upp frågan om behörighetskraven för tillträde till den nya grundskollärlinjen.

Enligt motion 1984/85:2968 (m) yrkande 4 bör som förkunskapskrav gälla genomgången treårig linje på gymnasieskolan eller motsvarande. Även om tillträdesfrågor behandlas av tillträdesutredningen anses i motionerna 1984/85:2892 (c) yrkande 6 och 1984/85:2972 (fp) yrkande 2 e att man redan nu bör slå fast att det för den nya lärarutbildningen är nödvändigt med en treårig gymnasieutbildning som behörighetskrav. Härmed underlättas rekryteringen av bl. a. lärare med naturvetenskaplig bakgrund.

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionsyrkandena anföra följande.

I dag finns utöver de allmänna behörighetskraven särskilda förkunskapskrav som bestäms för varje allmän utbildningslinje. De allmänna behörighetskraven och de särskilda förkunskapskraven uttrycker tillsammans vad som krävs för att högskolestudierna skall kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt.

Tillträdesutredningen (U 1983:03) har enligt sina direktiv att pröva bl. a. frågan om allmän behörighet till högskolestudier. I den del motionerna avser frågan om allmän behörighet till högskolestudier anser utskottet att tillträdeskommitténs förslag bör avvaktas, innan ställning tas till den aktualiserade principfrågan.

När det gäller särskilda förkunskaper för tillträde till den nya lärarutbildningslinjen är det naturligt att, utöver vad som i propositionen anges om svenska, även i engelska kräva kunskaper motsvarande tre årskurser av gymnasieskolan. Lärarutbildningen för grundskolans tidigare årskurser innehåller två fördjupningsalternativ. Fördjupningsalternativen skall enligt propositionen (s. 12) ses som markeringar av tyngdpunkter i den allmänna kompetensen och omfatta antingen matematik och naturorienterande ämnen eller svenska och samhällsorienterande ämnen. Den närmare utformningen av behörighetskraven för fördjupningsalternativen måste bli beroende av uppläggningsen av de olika alternativen, sådan den kommer att

*3 Riksdagen 1984/85. 14 saml. Nr 31

regleras i den kommande utbildningsplanen. Utskottet vill emellertid som sin mening framhålla att det är rimligt att kräva förkunskaper i de för resp. fördjupningsalternativ grundläggande ämnena motsvarande obligatorisk kurs på naturvetenskaplig-teknisk linje eller humanistisk-samhällsvetenskaplig linje. Likartad princip bör tillämpas för utbildningen av lärare för grundskolans senare årskurser i vad gäller dess specialiseringar. Utskottet anser att riksdagen med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 6, 1984/85: 2968 yrkande 4 och 1984/85: 2972 yrkande 2e som sin mening bör ge regeringen till känna den principiella uppfattning om behörighetskrav som utskottet här gett uttryck för.

Antagning till den nya lärarutbildningen

Antagningen till den nya lärarutbildningen bör enligt motion 1984/85: 2975 (m, c, fp) lokalt utformas så, att det förhindras att för läraryrket direkt olämpliga personer tas in till utbildning. Motionärerna anser det vara av största betydelse att söka rekrytera de rätta personerna till läraryrket av det skälet att en olämplig lärare kan göra betydande skada både för sig själv och för generationer av elever. När det gäller anordnande av en lokal antagning till lärarutbildning görs i motionen jämförelse med bl. a. antagningen till vissa konstnärliga utbildningar.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att vid urval till lärarutbildning söka ta hänsyn till förväntad lämplighet för yrket. Enligt vad utskottet erfarit kommer tillträdesutredningen att lägga fram förslag som gör det möjligt att för bl. a. lärarutbildningen pröva urvalsinstrument av ungefär det slag som skisseras i motionen. Även om detta antagningsförfarande kan vara förenat med vissa kostnader ligger det som utskottet ser det ett stort värde i att man söker främja att det till utbildningen rekryteras för läraryrket lämpade personer.

Med hänvisning till vad som anförts föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1984/85: 2975.

Betyg i lärarutbildningen

Enligt 7 kap. 3 § högskoleförordningen (1977: 263, omtryckt senast 1984: 100) sätts betyg i grundläggande högskoleutbildning normalt antingen med något av uttrycken Underkänd, Godkänd och Väl godkänd eller endast med något av uttrycken Underkänd och Godkänd. Vilken betygsskala som skall tillämpas för en allmän utbildningslinje beslutas normalt av den myndighet som fastställer utbildningsplanen, dvs. UHÄ. Eftersom meritvärderingen vid tillsättningen av lärartjänster i skolväsendet bygger på förekomsten av graderade betyg, har emellertid riksdag och regering – såvitt avser de ämnesteoretiska delarna av de i detta sammanhang aktuella lärarutbildningarna – förklarat att den tregradiga betygsskalan skall tillämpas (prop. 1980/81: 107, UbU 1980/81: 38, rskr. 1980/81: 395).

Frågor om meritvärdering vid tillsättning av statliga och statligt reglerade tjänster har behandlats i meritutredningens betänkande (Ds C 1983: 16). Meritvärderingen vid statliga tjänstetillsättningar m. m. Utredningen föreslår bl. a. i vad gäller tillsättning av lärartjänster att det nuvarande poängmässiga värderingssystemet i huvudsak behålls. Det bör emellertid enligt utredningen kompletteras så att visad lämplighet för läraryrket och pedagogisk förmåga kan vägas in med större tyngd än nu. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i regeringskansliet.

Från utbildningens synpunkt finns det enligt föredragande statsrådets mening starka skäl för att avskaffa den tregradiga betygsskalan. Enligt hennes mening är den viktigaste frågan när det gäller betygssättning inom lärarutbildningen att bedöma om de som gått igenom utbildningen har tillägnat sig de kunskaper som utbildningen avses ge och som fordras som grund för läraryrket. Bedömningen Underkänd – Godkänd anses vara helt avgörande för att garantera kvalitet i utbildningen. Frågan om den tregradiga betygsskalan är emellertid direkt knuten till frågan om meritvärderingen vid tillsättningen av lärartjänster i skolväsendet. Föredragande statsrådet avser att återkomma till den i samband med att chefen för civildepartementet senare i år för regeringen redovisar sina ställningstaganden till meritutredningens förslag.

I motion 1984/85: 2972 (fp) yrkande 2 g anförs att ett förslag att avskaffa den nuvarande tregradiga betygsskalan och ersätta den med enbart betygen Underkänd och Godkänd inte är acceptabelt. Skillnaderna på en studieprestation, som är godkänd resp. utomordentligt bra, måste även fortsättningsvis kunna ta sig uttryck i en betygsskala, där möjligheten till omdömet Väl godkänd finns kvar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Enligt motion 1984/85: 2968 (m) yrkande 5 bör riksdagen uttala att betygssystem blir mindre rättvisa, ju färre steg de innehåller. Detta gäller inte bara ämnesstudierna utan också bedömningen av lärarskicklighet.

Utskottet vill med anledning av yrkandena anföra följande. Frågan om den tregradiga betygsskalan är – som föredragande statsrådet redovisar – direkt knuten till frågan om meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster. Utskottet anser att starka skäl talar för att avskaffa den tregradiga betygsskalan men har i likhet med föredragande statsrådet uppfattningen att beredningen av meritutredningens betänkande bör avvaktas. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 2968 yrkande 5 och 1984/85: 2972 yrkande 2 g.

Praktikdelen i lärarutbildningen

Praktiken är enligt föredragande statsrådets mening en viktig del av lärarutbildningen. Praktiken bör organiseras så, att varje lärarstuderande kan ta del av hela verksamheten i skolan. Han eller hon bör således inte

vara hänvisad till enbart enskild lärare eller annan anställd. Skolledningen på praktikskolorna bör ha ett ansvar för att praktiken utformas enligt resp. högskoleenhets önskemål. Handledarorganisationen bör enligt föredragande statsrådet ges en mera flexibel utformning än i dag. Handledarnas kunskaper och erfarenheter bör bidra till att åskådliggöra för den studerande hur de kunskaper som inhämtats i utbildningen är tillämpbara i praktiken. Föredragande statsrådet avser att återkomma till regeringen med förslag till ett uppdrag till UHÄ att lägga fram förslag till organisationen av praktikdelen i den nya grundskollärarytbildningen.

Vidare anförts i propositionen att de praktiska yrkesfunktionerna i allmänhet utvecklas under de första årens yrkesverksamhet. Stödet vid nyutbildade lärares inskolning på arbetsplatsen behöver därför ökas. Föresättningsarna härför har förbättrats med det nya systemet för lokal skolutveckling och med införandet av ett system med lärare med specialfunktioner. Även systemet med arbetsenheter och arbetslag i grundskolan förbättrar föresättningsarna för att ge nyutbildade lärare stöd under deras första tid i yrket. Metodiklektorerna och de lärare, som i den nya lärartjänstorganisationen för högskolan kommer att fullgöra motsvarande uppgifter, utgör enligt propositionen en länk mellan högskolan och skolväsendet och fyller en viktig uppgift i detta avseende. Det är enligt propositionen av stor betydelse att metodiklärare får tillfälle att upprätthålla sin kompetens genom att regelbundet tjänstgöra som lärare i skolväsendet.

Enligt motion 1984/85: 2970 (vpk) yrkande 2 bör en väsentlig del av *den första praktikperioden* förläggas till verksamheter utanför skolan, nämligen till industri, social omsorgsverksamhet, arbetsförmedling m. m.

Utskottet vill erinra om att UHÄ avses få ett uppdrag att lägga fram förslag till organisation av praktiken i den nya grundskollärarytbildningen. Både praktikens förläggning och andra frågor om praktiken kommer att bli föremål för ett omfattande beredningsarbete. Rent allmänt vill utskottet stryka under att det är betydelsefullt att alla får en yrkesintroduktion i början av sin utbildning.

Mot bakgrund av det aviserade beredningsarbetet avseende praktiken anser utskottet att riksdagen bör avslå motion 1984/85: 2970 yrkande 2.

I motion 1984/85: 2968 (m) yrkande 6 anförts att vad som i propositionen har anförts om praktiken inte får leda till ett system där skolans personal ges ett kollektivt ansvar för de lärarstuderande som praktiserar på skolan. Varje lärarstuderande måste enligt motionärerna ha *en ansvarig handledare*.

Utskottet ansluter sig till vad som i propositionen har redovisats om utformningen av praktikdelen i lärarytbildningen, nämligen att praktiken bör organiseras så, att varje lärarstuderande kan ta del av hela verksamheten i skolan och att han eller hon inte skall vara hänvisad till enbart enskild lärare eller annan anställd. Skolledningen på praktikskolorna skall ha ett

ansvar för att praktiken utformas enligt resp. högskoleenhets önskemål. Utskottet anser inte att riksdagen skall göra det i motionen begärda uttalandet. Motionsyrkandet bör därför avslås av riksdagen.

Fortbildning av lärare

Flertalet lärare inom grundskolan kommer enligt föredragande statsrådet att under lång tid framöver ha en kompetens som bygger på den utbildning som har getts hittills. Ett fortbildningsbehov kommer att bli klart markerat med den förändring av lärarnas grundutbildning som nu föreslås. Att snabbt ge alla lärare med nuvarande utbildning fortbildning till en ämnesteoretisk kompetens som motsvarar den som den nya lärarutbildningen ger är enligt föredragande statsrådet inte praktiskt eller ekonomiskt möjligt. Hon anser emellertid att det är viktigt att fortbildningen inriktas på att ge lärarna sådan kompetens. Av propositionen framgår att statsrådet Göransson avser att återkomma till regeringen med frågan om uppdrag till SÖ och UHÄ att närmare pröva hur behovet av personalutbildning till följd av regeringens förslag skall kunna tillgodoses inom ramen för tillgängliga resurser för fortbildning.

Frågor om fortbildning av lärare tas upp i sex motioner.

I motion 1984/85: 2892 (c) yrkande 7 begärs förslag om en flerårsplanering av kompletteringsutbildningen för redan verksamma ämneslärare. Det krävs insatser utöver dem som är möjliga inom ramen för de nuvarande årliga resurserna för lärarfortbildning. I motion 1984/85: 2970 (vpk) yrkande 5 hemställs också om en plan för att täcka det behov av fortbildning som föranleds av den nya lärarutbildningen. Planen anses böra sättas i verket redan under budgetåret 1986/87. Motionärerna anser det ogörligt att rymma de nya behoven inom nuvarande fortbildningsanslag. Även i motion 1984/85: 2972 (fp) yrkande 2 f begärs förslag till plan för att under en femårsperiod erbjuda behörighetsgivande utbildning till verksamma högstadielärare som har en ofullständig utbildning. Den behörighetsgivande utbildningen bör i största möjliga utsträckning förläggas till tider då lärarnas frånvaro minst stör det ordinarie skolarbetet. Enligt motion 1984/85: 2968 (m) yrkande 3 kräver situationen att de medel som avsätts för fortbildning inte splittras på för många korta kurser. Utrymmet för längre studier bör ökas inom befintliga resurser. Enligt motion 1984/85: 2973 (fp) i denna del behövs särskilda insatser för fortbildningskurser i ekologi och natur- och miljövård. Riksdagen bör slutligen enligt motion 1984/85: 2974 (c) yrkande 2 besluta om en obligatorisk vidareutbildning om 20 poäng i samhällsorienterande ämne i de fall lärarens utbildning i ämnet är mindre än 40 poäng.

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionsyrkandena anföra följande.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det snarast möjligt bör

göras upp en plan för hur olika fortbildningsbehov skall kunna täckas. Det finns dock ett samband mellan utformningen av den nya lärarutbildningen och denna fortbildningsplan, vilket måste observeras. En annan faktor som måste beaktas vid planeringen och utformningen av fortbildningen är att många lärare har mångårig erfarenhet av att undervisa även i ämne där de saknar behörighet. Hänsyn härtill måste tas när den kompletterande utbildningen utformas. Det är naturligt att bygga vidare på de kunskaper som lärarna förvärvat i sitt arbete.

Som utskottet ser det krävs beträffande den nu ifrågavarande fortbildningen ett helhetsgrepp. Det är en uppgift för UHÄ och SÖ att finna former för detta. Det krävs också en genomtänkt samverkan mellan högskoleregioner, högskoleenheter och kommuner. Enligt utskottets mening bör fortbildning när det gäller högstadiets lärare erbjudas i första hand till dem som behöver en bredare kompetens för att kunna undervisa i flera ämnen. Det är viktigt att komma till rätta med nuvarande förhållande att lärare undervisar i ämnen i vilka de saknar utbildning.

Utskottet föreslår att riksdagen – med hänvisning till vad som anförts – med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 7, 1984/85: 2968 yrkande 3, 1984/85: 2970 yrkande 5, 1984/85: 2972 yrkande 2 f, 1984/85: 2973 i denna del och 1984/85: 2974 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför om en plan för fortbildning av lärare.

Utformningen av den nya lärarutbildningen

Utbildning på den nya grundskollärlinjen bör enligt propositionen anordnas fr. o. m. budgetåret 1988/89. Den förändring av grundskollärlinjen som har föreslagits är genomgripande och kräver planeringstid. Föredragande statsrådet avser att föreslå regeringen att UHÄ får i uppdrag att planera för ett genomförande av utbildningen och räknar med att efter förslag från UHÄ återkomma till regeringen med förslag om dimensionering, lokalisering och medelsanvisning för utbildningen.

Enligt motion 1984/85: 2968 (m) yrkande 7 är *lärarutbildningsorganisationen* kraftigt överdimensionerad. UHÄ bör få i uppdrag att undersöka möjligheten att upprätthålla en del av verksamheten vid någon eller några lärarhögskolor genom att ge dem ansvar för fortbildningsverksamhet. Ämnesfördjupningen för ämneslärare bör ges vid universiteten, så att utbildningen står i nära kontakt med forskningen.

Som utskottet har redovisat i det föregående kommer såväl UHÄ som SÖ att få ett antal utredningsuppdrag med anledning av riksdagens principbeslut om en reformering av lärarutbildningen för grundskolan. Utskottet anser att riksdagen inte nu bör ta ställning till motionsledes aktualiserade frågor om lokalisering av utbildning och fortbildning. Motion 1984/85: 2968 yrkande 7 avstyrks.

I motion 1984/85: 2970 (vpk) yrkande 7 yrkas att regeringen skall förelägga riksdagen *ett mera konkret förslag beträffande den nya lärarutbildningens innehåll* när förslag om lokalisering och dimensionering av utbildningen presenteras för riksdagen.

Som framgår av propositionen skall regeringen återkomma till riksdagen med förslag om dimensionering och lokalisering av den nya lärarutbildningen. I samband härmed eller senare bör regeringen bereda riksdagen tillfälle att ta del av vissa andra frågor som rör den nya lärarutbildningen och som utskottet aktualiserat i detta betänkande. Det gäller bl. a. balansen mellan olika huvuddelar inom utbildningen, urval till lärarutbildning, graden av samhällsanknytning av lärarutbildningen vid t. ex. praktik och frågan om ytterligare ämneskombinationer för lärare för senare årskurser.

Utskottet, som förutsätter att UHÄ:s planeringsarbete sker i nära samarbete med utbildningsansvariga inom högskolan, föreslår att riksdagen med anledning av motion 1984/85: 2970 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om redovisning för riksdagen av viss utformning av den nya lärarutbildningen.

Övriga frågor

Föredragande statsrådet erinrar i propositionen om att UHÄ på regeringens uppdrag för närvarande ser över förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna. Vidare redovisas att det vid högskolan i Kristianstad och högskolan för lärarutbildning i Stockholm försöksvis har bedrivits *utbildning av förskollärare till lågstadielärare*.

Enligt motion 1984/85: 2971 (s) är det angeläget att det kan anordnas fler högskoleutbildningar med den inriktning som nu gäller för utbildning av förskollärare till lågstadielärare. En högskoleutbildning av detta slag kan enligt motionären med fördel, inte minst av pedagogiska och regionala skäl, anordnas vid lärarhögskolan i Malmö.

Utskottet hänvisar till vad som i propositionen har anförts i frågan, nämligen att planeringsarbetet bör utgå från att det bör finnas möjligheter för förskollärare att vidareutbilda sig till lärare för tidigare årskurser i grundskolan. Något uttalande om lokalisering av sådana utbildningar bör riksdagen inte göra i förevarande sammanhang. Med hänvisning härtill avstyrks motion 1984/85: 2971.

Utskottet har inte något att erinra mot vad som i propositionen anförts om *slöjdlärarutbildning*.

Utskottet föreslår att regeringen får begärt bemyndigande att förlänga *idrottslärarlinjen* till 120 poäng tidigast den 1 juli 1986.

Vid universitetet i Linköping bedrivs temaorienterad forskning. För närvarande sker forskningsverksamheten på fyra områden (teman). Universitetet har i årets anslagsframställning anhållit om medel för *ett femte tema, Barn*. Förslaget har inte biträtts i årets budgetproposition. I motion

1984/85: 2969 (fp) begärs nu ett principbeslut om inrättande av detta tema vid universitetet.

Utskottet ansluter sig till föredragande statsrådets uppfattning i budgetpropositionen, nämligen att det statsfinansiella läget för närvarande inte medger att ett femte, i sig angeläget, tema inrättas. Med hänvisning härtill avstyrks motion 1984/85: 2969.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. *beträffande inrättande av en grundskollärlinje m. m.*
att riksdagen med bifall till proposition 1984/85: 122 och med avslag på motionerna 1984/85: 2968 yrkande 1 och 1984/85: 2972 yrkande 1 bemyndigar regeringen att dels den 1 juli 1988 inrätta en allmän utbildningslinje, grundskollärlinjen, dels avveckla nuvarande lågstadielärlinje och mellanstadielärlinje fr. o. m. budgetåret 1988/89,
2. *beträffande grundskollärlinjens inriktning för undervisning i tidigare årskurser*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2892 yrkande 2, med anledning av proposition 1984/85: 122 och med avslag på motionerna 1984/85: 2968 yrkande 2, 1984/85: 2970 yrkande 3 i denna del och 1984/85: 2972 yrkande 2 a i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
3. *beträffande grundskollärlinjens inriktning för undervisning i senare årskurser*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2892 yrkande 5 och 1984/85: 2974 yrkande 1, med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 3 och 1984/85: 2970 yrkande 3 i denna del och med avslag på motionerna 1984/85: 2970 yrkande 4, 1984/85: 2972 yrkandena 2 a och 2 b i motsvarande delar och 2 c och 1984/85: 2973 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
4. *beträffande kunskaper i de enskilda skolämnena*
att riksdagen med anledning av proposition 1984/85: 122 och motion 1984/85: 2892 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
5. *beträffande behörighet till forskarutbildning*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2970 yrkande 6,
6. *beträffande utbildningsplan för den nya lärarutbildningen*
att riksdagen med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 1 och 1984/85: 2970 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

7. *beträffande lärarutbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2892 yrkande 8, med anledning av proposition 1984/85: 122 och med avslag på motion 1984/85: 2972 yrkandena 2 a och 2 b i motsvarande delar och 2 d som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
8. *beträffande behörighetskrav för tillträde till den nya lärarutbildningen*
att riksdagen med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 6, 1984/85: 2968 yrkande 4 och 1984/85: 2972 yrkande 2 e som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
9. *beträffande antagning till den nya lärarutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2975,
10. *beträffande betyg i lärarutbildningen*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 2968 yrkande 5 och 1984/85: 2972 yrkande 2 g,
11. *beträffande praktikdelen i den nya lärarutbildningen*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2970 yrkande 2,
12. *beträffande handledarskap under praktiken*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2968 yrkande 6,
13. *beträffande plan för fortbildning av lärare*
att riksdagen med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 7, 1984/85: 2968 yrkande 3, 1984/85: 2970 yrkande 5, 1984/85: 2972 yrkande 2 f och 1984/85: 2973 i denna del och 1984/85: 2974 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
14. *beträffande lärarutbildningsorganisationen*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2968 yrkande 7,
15. *beträffande redovisning för riksdagen av viss utformning av den nya lärarutbildningen*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85: 2970 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
16. *beträffande samverkan med utbildningen inom barnomsorgen*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2971,
17. *beträffande idrottslärlarlinjen*
att riksdagen bemyndigar regeringen att förlänga idrottslärlarlinjen till 120 poäng tidigast den 1 juli 1986,
18. *beträffande inrättande av ett tema om barns villkor i samhället vid universitetet i Linköping*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2969.

Stockholm den 21 maj 1985

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Per Unckel (m), Bengt Wiklund (s), Lars Gustafsson (s), Helge Hagberg (s), Lars Svensson (s), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp), Björn Samuelson (vpk), Margot Wallström (s), Gunnar Hökmark (m), Larz Johansson (c), Marita Bengtsson (s), Inger Josefsson (c) och Inger Koch (m).

Reservationer

1. Lärarutbildning för grundskolan (mom. 1, 2 och 3)

Per Unckel, Birger Hagård, Gunnar Hökmark och Inger Koch (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "I motionerna" och på s. 11 slutar "senare årskurser" bort ha följande lydelse:

Utskottet behandlar i det följande motionerna 1984/85: 2892 yrkandena 2, 3 och 5, 1984/85: 2968 yrkandena 1 och 2, 1984/85: 2970 yrkandena 3 och 4, 1984/85: 2972 yrkandena 1, 2 a och 2 b i motsvarande delar samt 2 c, 1984/85: 2973 i denna del och 1984/85: 2974 yrkande 1. Dessa yrkanden avser lärarutbildningens linjeorganisation, utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser och utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser.

Utskottet vill först klarlägga *den principiella grund som lärarutbildningen enligt utskottets mening måste vila på.*

Läraren är en viktig länk mellan eleven och det kunskapsarv som har byggts upp under generationer. Det gör lärarens roll ansvarsfull. Lärarutbildningen är ett av de viktigaste medlen för att säkerställa att skolan förmår motsvara de förväntningar som ställs på den.

Till kunskap finns inga genvägar. Den måste inhämtas från början. En snabbt föränderlig värld ökar behovet av att lära sig det ändå relativt oföränderliga. Kunskap om grunderna är nödvändig för att senare kunna lära mera.

De kunskaper och färdigheter eleverna behöver måste förmedlas inom en fast struktur. Sker inte detta blir undervisningen obegriplig. Begriplighet är i sin tur en förutsättning för varaktig kunskap. Ostrukturerad inläring blir ytlig och obeständig. Det är av detta skäl de enskilda ämnena behövs.

Lärarnas utbildning måste baseras på en sådan kunskapssyn. Den skall till blivande lärare ge den grundläggande insikten att skolans huvuduppgift är att förmedla kunskaper och färdigheter. Men den måste också utformas med hänsyn till att barns och ungdomars förutsättningar för inläring förändras med stigande ålder. Barnens och ungdomarnas behov skall styra de blivande lärarnas förberedelse för yrket.

Tydligast framträder de olikartade behoven ifråga om ämneskunnandet. Lågstadiebarnens mognadsnivå kräver ett speciellt metodkunnande av

lärarna. Ju äldre barnen blir desto större är kraven att läraren har gedigna ämneskunskaper. I fråga om högstadiet är ett tillräckligt ämneskunnande nödvändigt också för att förhindra sådana negativa pedagogiska effekter som är en följd av att läraren är osäker på sin förmåga att möta elevernas förväntningar.

För alla stadier gäller att läraren inte får vara en envägsförmedlare till passiva elever. Läraren skall både stimulera och förmedla. Skall läraren lyckas med sin uppgift krävs såväl metodkunnande som ämneskunskaper i nivå med elevernas mognadsnivå. Lärarens nödvändiga auktoritet kan inte i längden baseras på någonting annat än professionalism. En utbildning som leder dit har lärarna rätt att kräva.

Det är med denna utgångspunkt utskottet bedömer regeringens förslag till ny lärarutbildning för grundskolan. Förslaget uppfyller inte de krav som en skola för kunskap ställer.

Regeringens grundläggande misstag är enligt utskottets mening att den sätter ideologiskt motiverade enhetlighetsprinciper före hänsynen till den enskilde eleven och dennes mognadsnivå.

Effekterna av regeringsförslaget blir särskilt negativa i grundskolans första och sista årskurser.

Den ena svagheten i regeringens förslag är enligt utskottets uppfattning att *övergången mellan förskola och skola försvåras*. Trots behov av att genom en bättre samverkan förskola–lågstadium kunna ta tillvara barnens intresse av att lära, lämnar regeringen frågan med kommentaren att "planeringsarbetet får visa i vilken utsträckning en samordning är möjlig". Skall grundskolans lärare – som regeringen föreslår – kunna tjänstgöra i sju årskurser kan man inte begära att de dessutom skall kunna förstå och engagera sig i förskolebarnens situation.

Den andra svagheten är att *ämneslärarutbildningen försämras* genom regeringens förslag. Antalet ämnen utökas. Studietiden för varje ämne minskas samtidigt som svårigheterna att hålla ämnesstoffet aktuellt under hela läraryrket förstärks genom det större antalet ämnen. Sambandet mellan grundskolan och gymnasieskolan bryts. Sämre lärarkunskaper leder till sämre elevkunskaper.

Enhetlighetstänkandet är ett arv från 1974 års lärarutbildningsutredning, LUT 74 (Lärare för skola i utveckling, SOU 1978: 86). Att en grundskola för alla elever kräver en sammanhållen lärarutbildning var den lika enkla som enligt utskottets mening felaktiga utgångspunkten. Ingen hänsyn togs till att eleverna inte kunde passas in i en sådan schabloniserad filosofi.

Regeringen har gett upp en del av LUT-förslaget. Men kärnan finns alltjämt kvar, nämligen att lärarutbildningen måste anpassas till att grundskolan är organiserad på ett visst yttre sätt.

Regeringen anför till stöd för sitt förslag om högstadielärarna att det är viktigt att eleverna inte behöver möta lika många lärare som i dag. Utskottet finner för sin del detta argument mindre hållbart. Det är visserligen av

vikt att övergången till högstadiet görs mjuk, men det ligger inget egenvärde i att antalet lärare på högstadiet i dess helhet hålls nere. Detta gäller i synnerhet om en förändring – som i regeringsförslaget – går ut över lärarnas ämnesdjup. Flera lärare innebär tvärtom möjligheter till stimulerande variation.

Enhetlighetstänkandet är således den avgörande svagheten i regeringens förslag. Konkret manifesteras denna svaghet i förslaget att lärarutbildningen för hela grundskolan skall organiseras i en utbildningslinje. Utskottet kan mot den bakgrund som utskottet nu har redovisat inte biträda detta förslag.

Utskottet anser med hänvisning till vad som anförts i det föregående att en ny lärarutbildning för grundskolan och gymnasieskolan bör utformas inom ramen för *två allmänna utbildningslinjer*, dels klasslärarlinjen för undervisning i grundskolans tidigare årskurser, dels ämneslärarlinjen. Den förstnämnda skall innehålla två inriktningar – en för årskurserna 1–4 och en för årskurserna 3–6. Den sistnämnda skall också ha två inriktningar, en för undervisning i grundskolans senare årskurser och en för undervisning i gymnasieskolan.

Utbildning av lärare för tidigare årskurser (klasslärare)

Utbildningen av lärare för grundskolans tidigare årskurser (klasslärare) bör omfatta 140 poäng. Klasslärarlinjen skall som tidigare redovisats ha två inriktningar, en för undervisning företrädesvis på lågstadiet och en för undervisning företrädesvis på mellanstadiet.

Den inledande delen av utbildningen skall ge den blivande klassläraren goda kunskaper i bl. a. läsinlärningens och matematikinlärningens metodik samt specialpedagogik. Vissa moment skall vara gemensamma med förskollärarutbildningen. Detta möjliggör en effektiv samverkan mellan förskolans och skolans lärare. En sådan samverkan är av avgörande betydelse för att den egentliga skolstarten skall kunna ske utan störningar. Regeringen lämnar hela detta centrala problemområde obearbetat.

Den inriktning av klasslärarlinjen som avser företrädesvis mellanstadiet skall ta sikte på en förstärkt fördjupning i vissa ämnen för lärarna på stadiet. Lärare för företrädesvis mellanstadiet skall genom en påbyggnadsutbildning kunna skaffa sig behörighet att undervisa i viss omfattning på högstadiet. Därmed får man en lärare som knyter samman det nuvarande mellanstadiet och högstadiet.

Utbildning av lärare för senare årskurser (högstadielärare)

Utbildningen på ämneslärarlinjen skall ge behörighet för undervisning dels på grundskolans högstadium, dels i gymnasieskolan. För behörighet att undervisa i ämnet på högstadiet skall krävas studier om minst 40 poäng.

Lärare som vill inkludera ett eller mer än ett ämne om 60 poäng i sin examen skall ha möjlighet till detta. I examen kan ingå 20-poängskurser i s. k. stödämnena. Ett sådant är t. ex. allmän språkvetenskap i kombination med språk. Stödämne är dock inte undervisningsämne för den blivande läraren.

Regeringen anser att studietiden för svenskämnet bör vara 60 poäng. Det är omvittnat inte tillräckligt. Det bör krävas kurser om 80 poäng i ämnet för behörighet att undervisa i grundskolan. Härmed ges nödvändigt utrymme för såväl litteraturstudier som språkvetenskapliga studier. Vidare får de blivande lärarna bättre möjligheter att skaffa sig kunskaper i läs- och skrivinläring. En utbildning av detta slag är det mest ändamålsenliga sättet att motverka de kunskapsbrister eleverna idag uppvisar i behandlingen av svenska språket.

Utskottets förslag kan i fråga om antalet ämnen innebära en smalare utbildning än vad regeringen förordar. Att just fyra ämnen i sig skulle vara något eftersträvänsvärt kan utskottet emellertid inte inse. Tvärtom är lärare med *ett mindre antal ämnen – men i gengäld av tillräckligt djup* – normalt bättre skickad att upprätthålla den faktiska kompetensen under hela sin lärarbana än en lärare med många ämnen som studerats under kort tid.

Utbildningstiden bör mot den här beskrivna bakgrunden motsvara minst 160 poäng. Utbildningstidens faktiska längd avgörs av den ämneskombination som den studerande väljer.

Utskottet kan inte ansluta sig till regeringens förslag som innebär att det inte blir möjligt att kombinera språk, samhällsorienterande ämnen och naturorienterande ämnen med varandra. Tanken att inrikta ämnesläraren mot antingen naturorienterande eller samhällsorienterande ämnen eller mot språkämnen bygger på en feltolkning av läroplanen. Det är en fördel för de spontana samverkansmöjligheterna mellan olika ämnen att den blivande läraren själv har stor frihet att kombinera de ämnen som skall ingå i hans eller hennes utbildning. En insnävning av nuvarande antal ämneskombinationer får alltså inte göras. Snarare bör fler kombinationer än i dag vara tänkbara. En sådan är ett humanistiskt ämne i kombination med teknik eller annat naturvetenskapligt ämne. Den ämnessamverkan som Lgr 80 talar om bör enligt utskottets mening lika bra kunna tillgodoses med lärare som har behörighet i vissa av ämnena, där ämnessamverkan kan förekomma.

För lärare för grundskolans senare årskurser bör lärares ämneskombinationer byggas upp i enlighet med vad utskottet anfört i det föregående. För behörighet att undervisa i ämne på högstadiet skall som tidigare nämnts krävas studier om minst 40 poäng i ämnet. Det bör vara möjligt att kombinera ämnen med varandra, allt efter den studerandes intresse och fallenhet.

Vad utskottet har anfört om en grundskollärlinje m. m., utbildning av

lärare för grundskolans tidigare årskurser och utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser bör riksdagen med anledning av de aktuella motionsyrkandena som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1, 2 och 3 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande inrättande av en grundskollärlärlinje m. m.*
att riksdagen med avslag på proposition 1984/85: 122 och med bifall till motionerna 1984/85: 2968 yrkande 1 och 1984/85: 2972 yrkande 1 bemyndigar regeringen att dels den 1 juli 1988 inrätta en allmän utbildningslinje, klasslärlärlinjen, dels avveckla nuvarande lågstadielärlärlinje och mellanstadielärlärlinje fr. o. m. budgetåret 1988/89,
2. *beträffande grundskollärlärlinjens inriktning för undervisning i tidigare årskurser*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2968 yrkande 2 och med avslag på proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 2, 1984/85: 2970 yrkande 3 i denna del och 1984/85: 2972 yrkande 2 a i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
3. *beträffande grundskollärlärlinjens inriktning för undervisning i senare årskurser*
att riksdagen med anledning av motionerna 1984/85: 2892 yrkandena 3 och 5, 1984/85: 2970 yrkande 3 i denna del samt yrkande 4, 1984/85: 2972 yrkandena 2 a och 2 b i motsvarande delar samt 2 c, 1984/85: 2973 i denna del och 1984/85: 2974 yrkande 1 och med avslag på proposition 1984/85: 122 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Lärarutbildning för grundskolan (mom. 1, 2 och 3)

Jörgen Ullenhag (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "I motionerna" och på s. 11 slutar "senare årskurser" bort ha följande lydelse:

Utskottet behandlar i det följande motionerna 1984/85: 2892 yrkandena 2, 3 och 5, 1984/85: 2968 yrkandena 1 och 2, 1984/85: 2970 yrkandena 3 och 4, 1984/85: 2972 yrkandena 1, 2 a och 2 b i motsvarande delar samt 2 c, 1984/85: 2973 i denna del och 1984/85: 2974 yrkande 1. Dessa yrkanden avser lärarutbildningens linjeorganisation, utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser och utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser.

Enligt utskottets mening har i regeringens förslag en allmän enhetlighetsprincip satts före elevernas behov av lärare som är lämpligt utbildade för sina uppgifter på grundskolans olika stadier. *Årskursspännvidden* i lärar-

nas arbetsområden är *för stor*. Lärarna för tidigare årskurser skall enligt propositionen utbildas för att tjänstgöra i årskurserna 1–7 och lärarna för senare årskurser för tjänstgöring i årskurserna 3–9. I Lgr 80 anges emellertid för varje stadium och inte som tidigare för varje årskurs antalet veckotimmar per ämne och kursplanernas huvudmoment. Enligt Lgr 80 skall man lokalt på skolan besluta vad som skall läsas i de olika årskurserna inom resp. stadium. Det är alltså inte lätt att definiera vilka kursmoment som skall läsas i årskurs 7 eller årskurs 3. Av detta följer att det inte heller är lätt att utbilda lärare för enstaka årskurs på visst stadium såsom årskurs 7 eller årskurs 3. De måste i princip utbildas för större delen av stadiet.

Den av regeringen föreslagna uppläggningsen av lärarutbildningen är inte rationell. Härtill kommer det faktum att flertalet lärare för senare årskurser mycket sällan kommer att undervisa på lågstadiet och flertalet lärare för tidigare årskurser inte ofta kommer att undervisa på högstadiet. Detta hänger samman med *grundskolans organisation i kommunerna*. Endast 20% av eleverna i grundskolan går i låg-, mellan- och högstadieskola, medan närmare 50% går i låg- och mellanstadieskola och 18% i högstadieskola.

Problemen med att anordna en lärarutbildning med en så stor årskurs-spännvidd för en grundskola utan årskursfixerad läroplan och med den lokala skolorganisation som finns i kommunerna har i propositionen antingen underskattats eller förbisetts.

Enligt utskottets mening skall klasslärarnas primära kompetensområde vara årskurserna 1–6 och högstadielärarnas primära kompetensområde årskurserna 7–9.

Enligt utskottets mening har regeringen i sina förslag inte heller i tillräcklig utsträckning tagit hänsyn till det förhållandet att praktiskt taget alla elever i dag går vidare från högstadiet till gymnasieskolan. Vi har därmed i realiteten fått *en skola som omfattar inte nio årskurser utan elva eller tolv*. Detta förhållande måste enligt utskottets uppfattning ligga till grund för utformningen av den framtida lärarutbildningen och linjesystemet för denna. Det samband som numera finns mellan högstadiet och gymnasieskolan får inte brytas. I stället måste övergången mellan årskurserna 9 (grundskolans högstadium) och 10 (gymnasieskolan) underlättas.

Utskottet anser med hänvisning till vad som anförts i det föregående att en ny lärarutbildning för grundskolan och gymnasieskolan bör utformas inom ramen för två allmänna utbildningslinjer, nämligen dels klasslärarlinjen för undervisning i grundskolans tidigare årskurser, dels ämneslärarlinjen. Den senare skall ha två inriktningar, en för undervisning i grundskolans senare årskurser och en för undervisning i gymnasieskolan.

Utbildning av lärare för tidigare årskurser (klasslärare)

Utbildningen av lärare för grundskolans tidigare årskurser bör omfatta 140 poäng. För dessa lärares undervisning på mellanstadiet bör utbildningen innehålla två fördjupningsalternativ, nämligen antingen matematik och naturorienterande ämnen eller svenska och samhällsorienterande ämnen. Det är för dessa lärares undervisning på lågstadiet viktigt att utbildningen får erforderlig bredd när det gäller själva *nybörjarundervisningen*. Mer än hälften av grundskolorna i landet är låg- och mellanstadieskolor. Man bör därför prioritera att göra lärarna väl skickade att undervisa på lågstadiet framför att ge dem utbildning för undervisning i årskurs 7.

För att underlätta elevernas övergång till högstadiet bör klasslärare kunna genomgå en särskild påbyggnadsutbildning i sitt fördjupningsalternativ. Därmed kan de följa sina elever till högstadiets årskurs 7 i fördjupningsämnena. Detta kan vara aktuellt vid låg-, mellan- och högstadieskolor.

Högstadielärare bör inom sitt ämnesområde få undervisa i årskurs 6 och därmed hämta upp eleverna till högstadiet. Genom nämnda påbyggnadsutbildning för klasslärare kan de båda lärarkategorierna undervisa i årskurserna 6 och 7 inom sina resp. ämnesområden. Härigenom blir det möjligt för skolledningen vid låg-, mellan- och högstadieskolor — där ca 20 % av grundskolans elever går — att organisera undervisningen med hänsyn till skolans behov.

Utbildning av lärare för senare årskurser (högstadielärare)

Ämneslärarlinjen bör omfatta två inriktningar, en för grundskolans högstadium och en för gymnasieskolan.

I den nya läroplanen för grundskolan (Lgr 80) betonas vikten av goda baskunskaper. I konsekvens med läroplansbeslutet bör nu också lärarnas ämneskunskaper förbättras. Den lärarutbildning som riksdagen nu har att ta ställning till kommer att påverka undervisningen i skolorna långt in på 2000-talet. En förändrad lärarutbildning är så till vida mer genomgripande och betydelsefull för utbildningsväsendet än vad läroplansbeslutet har varit.

Ämneslärarlinjens inriktning för undervisning på grundskolans högstadium bör ha två alternativ. Utöver praktisk-pedagogisk utbildning om 40 poäng bör det ena alternativet omfatta *tre ämnen*, två med 40 poäng och ett med 60 poäng. Utbildningen i svenska skall omfatta 60 poäng. Det andra alternativet bör i fråga om ämnesutbildningen omfatta tre ämnen om vart och ett 40 poäng.

Lärarutbildning skall enligt högskolelagen bygga på vetenskaplig grund. Därmed menas i första hand ämnesmässig vetenskaplighet. Om grundutbildningen av lärare får en sådan omfattning i de olika ämnena att det blir

möjligt att hos blivande lärare skapa intresse för ämnesteoretisk forskning, bör innehållet i skolans lärostoff kunna hållas aktuellt genom att lärarna härigenom har blivit intresserade av utvecklingen inom ämnena. Vidare är goda ämneskunskaper en nödvändig förutsättning för att öka de elevaktiva arbetsformerna inom grundskolan.

Utskottet anser att den hårda låsningen av ämneskombinationerna för samhällsorienterande ämnen resp. naturorienterande ämnen är olycklig. Härigenom försvåras givna och självklara former för samverkan i grundskolans högre årskurser. Särskilt besvärande är att banden bryts mellan skolämnena svenska och historia. Det är viktigt att en lärare i svenska kan sätta in litteraturen i ett historiskt sammanhang. Strävandena att förstärka litteraturläsningen i grundskolan motverkas genom den hårda låsningen av ämnena i kombinationerna.

Gränsen mellan de två orienteringsämnesgrupperna behöver också mjukas upp. Geografiämnet är till sin karaktär varken naturorienterande eller samhällsorienterande utan har sin särprägel just i en tvärvetenskaplig syn på relationen mellan natur och kultur. Som framhålls i motion 1984/85: 2973 (fp) har ämnet geografi, särskilt de naturgeografiska momenten, en svag ställning i skolan i dag. Detta är allvarligt eftersom grundläggande kunskaper om t. ex. geologi, geomorfologi, hydrologi m.m. är mycket viktiga för förståelsen av vår totala livsmiljö. För den lärare som undervisar i biologi i grundskolans högre årskurser är det nödvändigt med en bättre grund i naturgeografi för att kunna bedriva ekologiundervisningen tillfredsställande.

Andra ämneskombinationer än dem som anges i propositionen bör vara möjliga, t. ex. historia, religionskunskap och svenska eller kemi, biologi och geografi.

En fråga som inte heller tillräckligt uppmärksamats är utbildningen av lärare i matematik, datalära och annan teknik.

Vidare saknar den föreslagna naturorienterande ämnesgruppen biologi, fysik, kemi och teknik ämnet matematik, vilket är anmärkningsvärt. Matematik är en nödvändig grund för studierna i fysik och kemi. Ämnesgruppen med de experimentella ämnena biologi, fysik, kemi och teknik är dessutom alltför arbetskrävande för lärarna eftersom deras dagliga arbete måste fördela sig på fyra institutioner, vilka i fråga om lärosalar, apparatur och laboratoriematerial inte låter sig integreras.

Regeringen bör enligt utskottets mening besluta om kombinationer av tre ämnen för lärare för grundskolans senare årskurser i enlighet med vad som anförts i det föregående. För behörighet att undervisa i ämne på högstadiet skall krävas studier om *minst 40 poäng i ämnet*. Det bör för högstadielärare vara möjligt att kombinera naturorienterande ämnen eller samhällsorienterande ämnen eller dessa ämnen med andra ämnen eller med varandra i ungefär den utsträckning som det är möjligt i dag. Ämnena i kombinationerna bör ha relevanta beröringspunkter, så att ämnessamverkan främjas.

Vad utskottet har anfört om en grundskollärlinje m. m., utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser och utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser bör riksdagen med anledning av de aktuella motionsyrkandena som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1, 2 och 3 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *inrättande av en grundskollärlinje m. m.*
att riksdagen med avslag på proposition 1984/85: 122 och med bifall till motionerna 1984/85: 2968 yrkande 1 och 1984/85: 2972 yrkande 1 bemyndigar regeringen att dels den 1 juli 1988 inrätta en allmän utbildningslinje, klasslärlinjen, dels avveckla nuvarande lågstadielärlinje och mellanstadielärlinje fr. o. m. budgetåret 1988/89,
2. beträffande *grundskollärlinjens inriktning för undervisning i tidigare årskurser*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2972 yrkande 2a i denna del och med avslag på proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 2, 1984/85: 2968 yrkande 2 och 1984/85: 2970 yrkande 3 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. beträffande *grundskollärlinjens inriktning för undervisning i senare årskurser*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2972 yrkandena 2a och 2b i motsvarande delar samt 2c, med anledning av motionerna 1984/85: 2892 yrkandena 3 och 5, 1984/85: 2970 yrkande 3 i denna del samt yrkande 4, 1984/85: 2973 i denna del och 1984/85: 2974 yrkande 1 och med avslag på proposition 1984/85: 122 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Kunskaper i de enskilda skolämnena (mom. 4)

Per Unckel, Birger Hagård, Gunnar Hökmark och Inger Kock (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Utskottet vill" och slutar "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionsyrkandet anföra följande.

Utskottet anser att regeringen felaktigt hävdar att grundskolans läroplan ger försteg åt blockläsning i samhällsorienterande resp. naturorienterande ämnen. Enligt utskottets mening överlämnar läroplanen uttryckligen avgörandet om undervisningens uppläggning till elever och lärare. Att mot denna bakgrund styra lärarutbildningen i riktning mot blockläsning strider

mot läroplanens grundidé om decentraliserat ansvar för undervisningens organisation.

En tvingande blockundervisning riskerar att leda till kunskapsförflackning. Många lärare känner och kommer att känna otrivsel inför en sådan undervisningssituation. Dessutom hör till bilden att en samverkan mellan ämnen som i normala fall skulle ha varit naturlig försvåras genom att man ställer upp blockgränser som trots allt är fiktiva. Resultatet av blocktänkandet blir sämre kunskaper för eleverna.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. *beträffande kunskaper i de enskilda skolämnena*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2892 yrkande 4 och med avslag på proposition 1984/85:122 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Kunskaper i de enskilda skolämnena (mom. 4)

Jörgen Ullenhag (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar "Utskottet vill" och slutar "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionsyrkandet anföra följande.

Utskottet vill erinra om att dåvarande statsrådet Rodhe i proposition 1978/79:180 om läroplan för grundskolan (s. 84) anförde följande om ämnesbunden undervisning och ämnessamverkan på högstadiet: "Det ligger enligt min mening ett stort värde i en sådan samverkan över de traditionella ämnesgränserna. Jag har därför föreslagit att kursplanen i orienteringsämnena blir så utformad att den underlättar en sådan planering. Att tid avsätts för fördjupningsstudier i form av olika teman som elever och lärare väljer innebär dock inget krav på en sådan ämnesövergripande uppläggning."

Föredragande statsrådet betonade således att det är på lokal nivå som valet skall göras huruvida ämnen skall läsas i block eller inte. Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning (UbU 1978/79:45, rskr. 1978/79:422).

Utskottet finner det viktigt att i detta sammanhang framhålla, att frågan om blockläsande därför inte får avgöras på central nivå genom utformningen av lärarutbildningen. Utskottet vill också stryka under att samverkan över de traditionella ämnesgränserna inte får innebära att de enskilda ämnena suddas ut och förlorar sin identitet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. *beträffande kunskaper i de enskilda skolämnena*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85: 2892 yrkande 4 och med avslag på proposition 1984/85: 122 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Utbildningsplan för den nya lärarutbildningen (mom. 6)

Per Unckel, Birger Hagård, Gunnar Hökmark och Inger Kock (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Utskottet hänvisar" och slutar "för lärarutbildningen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser för sin del att det är nödvändigt att slå vakt om behovet av fasta ämneskunskaper i utbildningsplanerna för lärarutbildningen. Fasta ämneskunskaper hos lärarna är en förutsättning för att dessa skall kunna förmedla kunskaper av bestående värde till eleverna. Genom gedigna kunskaper främjas dessutom bäst elevernas personliga och sociala utveckling. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2892 yrkande 1 och med anledning av proposition 1984/85: 122 och motion 1984/85: 2970 yrkande 1 som sin mening ger regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *utbildningsplan för den nya lärarutbildningen*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2892 yrkande 1 och med anledning av proposition 1984/85: 122 och motion 1984/85: 2970 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Lärarutbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen (mom. 7)

Per Unckel, Birger Hagård, Gunnar Hökmark och Inger Kock (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Utskottet anser" och som på s. 15 slutar "och vuxenutbildningen" bort ha följande lydelse:

Vid utbildning av lärare för gymnasieskolan m. m. bör ytterligare ämnesfördjupning krävas jämfört med utbildningen av lärare för högstadiet. Den framtida utbildningen av lärare för gymnasieskolan m. m. skall ge behörighet för att undervisa också på grundskolans högstadium i resp. ämne. Möjligheten till dubbel behörighet skall således behållas. Den mer detaljerade utformningen av gymnasielärarutbildningen bör riksdagen senare beredas tillfälle att ta del av.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *lärarutbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen*

att riksdagen med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 8 och 1984/85: 2972 yrkandena 2a och 2b i motsvarande delar och 2d som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Lärarutbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen (mom. 7)

Jörgen Ullenhag (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Utskottet anser" och som på s. 15 slutar "och vuxenutbildningen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den framtida ämneslärarutbildningen för gymnasieskolan m. m. bör omfatta 180 poäng. Ämneslärarlinjen bör innefatta dels praktisk-pedagogisk utbildning om 40 poäng, dels ämnesteoritisk utbildning i två ämnen om 80 resp. 60 poäng. För lärare i svenska skall behörighetskravet vara 80 poäng i ämnet. Härigenom ges utrymme för såväl litteraturstudier som språkvetenskapliga studier. Lärarutbildningen för gymnasieskolan m. m. skall bygga på de kurser som anordnas för högstadiets lärare och ge behörighet för att undervisa också på grundskolans högstadium i resp. ämne. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande lärarutbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2972 yrkandena 2a och 2b i motsvarande delar och 2d och med anledning av proposition 1984/85: 122 och motion 1984/85: 2892 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Behörighetskrav för tillträde till den nya lärarutbildningen (mom. 8)

Per Unckel (m), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp), Gunnar Hökmark (m) och Inger Kock (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 15 "Tillträdesutredningen (U 1983: 03)" och slutar på s. 16 "uttryck för" bort ha följande lydelse:

För tillträde till den nya lärarutbildningen skall krävas genomgången treårig gymnasieutbildning. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2892 yrkande 6 och 1984/85: 2972 yrkande 2 e samt med anledning av proposition 1984/85: 122 och motion 1984/85: 2968 yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *behörighetskrav för tillträde till den nya lärarutbildningen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2892 yrkande 6 och 1984/85: 2972 yrkande 2 e samt med anledning av proposition 1984/85: 122 och motion 1984/85: 2968 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

9. Antagning till den nya lärarutbildningen (mom. 9)

Per Unckel (m), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp), Gunnar Hökmark (m) och Inger Kock (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar "Utskottet delar" och slutar "motion 1984/85: 2975" bort ha följande lydelse:

Med anledning av motion 1984/85: 791 har i tidigare sammanhang (UbU 1984/85: 24, reservation 7) hävdats den uppfattningen att en försöksverksamhet bör inledas med kompletterande antagningsprövning inom högskolan. I vad gäller lärarutbildningen är det särskilt viktigt att man vid antagningen tar hänsyn till förväntad lämplighet för yrket. Vid den kompletterande lokala antagningen bör det vara möjligt att också beakta för läraryrket relevant förpraktik. Vad utskottet här anför om antagning till den nya lärarutbildningen bör riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2975 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *antagning till den nya lärarutbildningen*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2975 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

10. Betyg i lärarutbildningen (mom. 10)

Per Unckel (m), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp), Gunnar Hökmark (m) och Inger Kock (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Utskottet vill" och slutar "2972 yrkande 2 g" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar inte föredragande statsrådets uppfattning att bedömningen Underkänd – Godkänd är tillräcklig för att garantera kvalitet i utbildningen. Enligt utskottets mening får en avveckling av andra betyg än Underkänd och Godkänd långtgående negativa konsekvenser inte bara för kvaliteten i lärarutbildningen utan även för de studerande själva. Av följande skäl bör nuvarande betygssystem behållas.

Det måste vara ett eftersträvänsvärt samhälleligt mål att ett betygssystem är sådant att det stimulerar de studerande till att göra goda studiepres-

tationer. Som argument mot graderade betyg brukar ibland framföras att mätinstrumenten är dåliga. Om detta skulle vara riktigt gäller det i så fall även instrumenten för att tillse att minimikraven har uppfyllts.

Besked om vilka kunskaper och färdigheter en sökande till ett arbete besitter kommer även i framtiden att krävas. Om graderade betyg inte förekommer och om alla sökande till en tjänst har vitsordet Godkänd, riskerar en bedömning av den sökande läraren att bli godtycklig. Den kommer att grunda sig på dels tjänsteår, dels helt andra faktorer som personligt framträdande, personliga förbindelser m. m. Situationen blir speciellt ogynnsam för yngre lärare utan många tjänsteår. Den som har skaffat sig goda ämneskunskaper bör kunna få visa det. Förutsättningarna att bli en bra lärare är enligt utskottets uppfattning normalt större om man behärskar sina ämnen väl.

Det har slutligen inte övertygande visats varför man skulle ta bort de graderade betygen för blivande lärare vid deras ämnesstudier. Utskottet vill peka på att graderade betyg i utbildningen av t. ex. blivande jurister eller civilingenjörer inte har ifrågasatts.

Samma synsätt kan också i tillämpliga delar gälla bedömningen av lärarskicklighet. Förutsatt att lärarkandidaten bedöms av flera, av varandra oberoende metodiklektorer bör en bedömning kunna ske med minst tre grader.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2968 yrkande 5 och med anledning av motion 1984/85: 2972 yrkande 2 g som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om betyg i lärarutbildningen.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande betyg i lärarutbildningen

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2968 yrkande 5 och med anledning av motion 1984/85: 2972 yrkande 2 g som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11.Handledarskap under praktiken (mom. 12)

Per Unckel, Birger Hagård, Gunnar Hökmark och Inger Kock (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar "Utskottet ansluter" och som på s. 19 slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att de utgångspunkter för praktikdelen av lärarutbildningen, vilka anges i propositionen, inte får leda till ett system där skolans personal ges ett kollektivt ansvar för de lärarstuderande som praktiserar på skolan. Varje lärarstuderande måste ha en ansvarig handledare. Det är först med ett sådant personligt ansvar handledaren kan ge lärarstuderan-

den en sådan vägledning som behövs för att han eller hon skall kunna växa in i lärarrollen. Ett sådant handledarsystem förhindrar självfallet inte att de lärarstuderande ges möjlighet att ta del av hela verksamheten i skolan. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2968 yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. *beträffande handledarskap under praktiken*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2968 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

12. Plan för fortbildning av lärare (mom. 13)

Under förutsättning av bifall till reservation 1

Per Unckel, Birger Hagård, Gunnar Hökmark och Inger Kock (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar "Utskottet delar" och som på s. 20 slutar "av lärare" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör fortbildning för högstadiets lärare erbjudas i sådana former att lärare får en tillräcklig kompetens i de ämnen i vilka de undervisar. Utskottet hänvisar till vad utskottet tidigare anför om krav på minst 40 poäng i ämne som läraren undervisar i.

Detta bör riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2968 yrkande 3 och med anledning av proposition 1984/85: 122 och övriga aktuella motionsyrkanden som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. *beträffande plan för fortbildning av lärare*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2968 yrkande 3 och med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 7, 1984/85: 2970 yrkande 5, 1984/85: 2972 yrkande 2 f och 1984/85: 2973 i denna del och 1984/85: 2974 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

13. Plan för fortbildning av lärare (mom. 13)

Jörgen Ullenhag (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar "Utskottet delar" och som på s. 20 slutar "av lärare" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion 1984/85: 2972 finns det i dag ett betydande antal lärare som undervisar i ämnen i vilka de saknar formell behörighet. Detta är självfallet inte bra. Alldeles oavsett behovet av en reformerad lärarutbildning krävs det därför att större resurser än för närvarande satsas på att

fort- och vidareutbilda nuvarande lärare. Särskilt angeläget är att lärare i grundskolans högstadium, som för närvarande endast har behörighet att undervisa i två ämnen, erbjuds en behörighetsgivande breddning av sin utbildning.

Det minskade elevantalet i skolan tordé under kommande år innebära att antalet platser på lärarutbildningarna måste skäras ner. Den överkapacitet som därvid uppstår bör till en del utnyttjas för att snabbt erbjuda nödvändig behörighetsgivande utbildning. Riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att återkomma med en plan för att inom en femårsperiod erbjuda behörighetsgivande utbildning till de lärare som i dag är verksamma inom skolan och som har en ofullständig utbildning.

Detta bör riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2972 yrkande 2 f och med anledning av proposition 1984/85: 122 och övriga aktuella motionsyrkanden som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande plan för fortbildning av lärare

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2972 yrkande 2 f och med anledning av proposition 1984/85: 122 och motionerna 1984/85: 2892 yrkande 7, 1984/85: 2968 yrkande 3, 1984/85: 2970 yrkande 5, 1984/85: 2973 i denna del och 1984/85: 2974 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

14. Lärarutbildningsorganisationen (mom. 14)

Per Unckel (m), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp), Gunnar Hökmark (m) och Inger Kock (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar "Som utskottet" och slutar "yrkande 7 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Behovet av nyutbildade lärare kommer att variera kraftigt från nu till 1990-talets slut. Stora krav kommer därför att ställas på utbildningsorganisationen. För de närmaste årens behov är lärarutbildningskapaciteten överdimensionerad. Flera enheter behöver avvecklas. På grund av stora pensionsavgångar kommer behovet emellertid att öka igen under andra hälften av 1990-talet. Det vore därför olämpligt att lägga ned enheter som behöver tas i bruk vid en senare tidpunkt. Utskottet anser att det bör utredas om några enheter kan upprätthålla sin verksamhet genom att de ges ansvar för fortbildningsverksamheten.

Det är angeläget att utbildning av lärare för högstadiet och gymnasieskolan förläggs till högskoleenheter som har fasta forskningsresurser eller till tidigare universitetsfilial.

Den ämnesfördjupning som varje ämneslärare bör ha inom sina ämnesområden förutsätter en utbildning som står i nära kontakt med forskningen.

Vad utskottet här har anfört om lärarutbildningsorganisationen bör riksdagen med anledning av motion 1984/85: 2968 yrkande 7 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. *beträffande lärarutbildningsorganisationen*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85: 2968 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

Larz Johansson (c) och Inger Josefsson (c) anför:

1. Årskursspännvidd i vissa lärares arbetsområde (mom. 3 i denna del)

Enligt vår mening borde årskursspännvidden för lärare med utbildning för de senare årskurserna ha begränsats till att omfatta årskurserna 5–9. Det har dock inte varit möjligt att skapa majoritet för detta yrkande. Vi ansluter oss därför till utskottets förslag att utbildningen bör avse lärare med kompetens att undervisa i årskurserna 4–9. Detta förslag är, enligt vår mening, betydligt bättre än förslaget i regeringens proposition.

2. Betyg i lärarutbildningen (mom. 10)

Frågan om betygen i lärarutbildningen är föremål för beredning med anledning av meritutredningens betänkande. I avvaktan härpå bör riksdagen, enligt vår mening, inte nu göra några uttalanden om betygens värde för lärarutbildningen.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Motionerna	1
Utskottet	
Vissa utgångspunkter	4
Lärarytbildningens linjeorganisation	5
Utbildning av lärare för grundskolans tidigare årskurser	6
Utbildning av lärare för grundskolans senare årskurser	8
Lärarytbildning i svenska som andraspråk och lärarytbildning för grundutbildning för vuxna	11
Kunskaper i de enskilda skolämnen m. m.	11
Lärarytbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen	14
Behörighetskrav för tillträde till den nya lärarytbildningen	15
Antagning till den nya lärarytbildningen	16
Betyg i lärarytbildningen	16
Praktikdelen i lärarytbildningen	17
Fortbildning av lärare	19
Utformningen av den nya lärarytbildningen	20
Övriga frågor	21
Hemställan	22

Reservationer

1. Lärarytbildning för grundskolan (m)	24
2. Lärarytbildning för grundskolan (fp)	28
3. Kunskaper i de enskilda skolämnen (m)	32
4. Kunskaper i de enskilda skolämnen (fp)	33
5. Utbildningsplan för den nya lärarytbildningen (m)	34
6. Lärarytbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen (m)	34
7. Lärarytbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen (fp)	35
8. Behörighetskrav för tillträde till den nya lärarytbildningen (m, fp)	35
9. Antagning till den nya lärarytbildningen (m, fp)	36
10. Betyg i lärarytbildningen (m, fp)	36
11. Handledarskap under praktiken (m)	37
12. Plan för fortbildning av lärare (m)	38
13. Plan för fortbildning av lärare (fp)	38
14. Lärarytbildningsorganisationen (m, fp)	39

Särskilda yttranden

1. Årskursspännvidd i vissa lärares arbetsområde	40
2. Betyg i lärarytbildningen	40

